

Cambridge Papers

SIGURANȚĂ ÎNTR-O „SOCIETATE A RISCULUI”

Amy Donovan

CAMBRIDGE

JUBILEE
CENTRE

A BIBLICAL VISION FOR SOCIETY

SIGURANȚĂ ÎNTR-O „SOCIETATE A RISCULUI”

Amy Donovan

Articol publicat în seria *Cambridge Papers*

Decembrie 2015

Traducător: Elena Neagoe

Centrul de Educație Creștină și Cultură Contemporană
Areopagus

Timișoara 2018

Originally published in *Cambridge Papers* series,
by The Jubilee Centre (Cambridge, U.K.) under the title
Finding security in the 'risk society'
Volume 24, Number 4, December 2015.

© Amy Donovan, 2015

All rights reserved.

Published with permission of The Jubilee Centre,
3 Hooper Street, Cambridge, CB1 2NZ, UK

www.jubilee-centre.org

Charity Registration Number 288783.

Ediția în limba română, publicată cu permisiune,
sub titlul

SIGURANȚĂ ÎNTR-O „SOCIETATE A RISCULUI”

de Amy Donovan,

apărută sub egida Centrului Areopagus din Timișoara

Calea Martirilor nr. 104

www.areopagus.ro

cu sprijinul oferit de SALLUX

Începând cu anul 2011, activitățile desfășurate de Sallux sunt susținute financiar de către Parlamentul European. Responsabilitatea pentru orice comunicare sau publicație redactată de Sallux, sub orice formă sau prin orice mijloc, revine organizației Sallux. Parlamentul European nu este responsabil pentru modurile în care va fi folosită informația conținută aici.

Coordonator proiect:

Dr. Alexandru Neagoe

Toate drepturile rezervate asupra prezentei ediții în
limba română. Prima ediție în limba română.

Traducător: Elena Neagoe

Editor coordonator: Dr. Alexandru Neagoe

*Cu excepția unor situații când se specifică altfel, pentru
citatele biblice s-a folosit traducerea D. Cornilescu.*

*Orice reproducere sau selecție de texte din această
carte este permisă doar cu aprobarea în scris a
Centrului Areopagus din Timișoara. Dacă există vreo
discrepanță între versiunea engleză și cea română,
versiunea engleză are întâietate.*

*Da, o să-ndur pân' la capăt
Căci Duhul cel Sfânt mi-e garant
Chiar sfinții ce-n cer au ajuns
Mai siguri ca mine nu sunt.*

Augustus M. Toplady

*De dragul supraviețuirii economice, indivizii sunt
obligați acum să facă din ei înșiși centrul propriilor
planuri de viață și al comportamentului.*

Ulrich Beck¹

Rezumat

Riscul a devenit un concept central în viața modernă. „Societatea riscului” în care trăim s-a structurat tot mai mult în jurul încercării de a controla un viitor nesigur, în care faptul că avem mai multe cunoștințe ne oferă siguranță dar simultan ne sporește conștientizarea lucrurilor pe care nu le știm. Luăm „decizii riscante” în fiecare zi cu privire la finanțele noastre, la mijlocul de transport spre lucru, la alimentele pe care le includem în dieta noastră. Avem la dispoziție un volum de cunoștințe copleșitor și care, aparent contradictoriu, uneori poate ajuta sau încurca în luarea deciziilor. Proliferarea științei și tehnologiei a oferit o mare parte din aceste cunoștințe, însă a creat și noi riscuri, care se întind de la reactoarele nucleare la nanoboți și la mâncarea procesată. Această lucrare susține că, deși societatea riscului este un fenomen secular, ea oferă creștinilor oportunitatea de a duce o viață deosebită și atractivă.

Societatea riscului: știință, tehnologie și structură socială

Introducere: cunoașterea riscului

În 1986, pe vremea incidentului de la Cernobîl, sociologul german Ulrich Beck a scris o carte

extrem de influentă, intitulată *Risk society: Towards a new modernity* [*Socitatea riscului: înspre o nouă modernitate*]. În această lucrare și în cele care au urmat-o, Beck avansează teza că lumea modernă este structurată tot mai mult în jurul managementului riscului – în special al riscului care a fost generat chiar de procesul modernizării. Un exemplu grăitor în această privință este schimbarea climei: progresul industrial și tehnologic au crescut riscul pentru climă datorită gazelor de seră produse excesiv, dar și procesul modernizării a trebuit să fie ajustat pentru a atenua riscul. Prin urmare, există la ora actuală finanțări masive pentru dezvoltarea tehnologiilor „verzi”. În procesul pe care Beck îl numește „modernizare reflexivă”, noi creăm, fără să ne dăm seama – ba chiar ne și imaginăm – noi riscuri pe care apoi, pe măsură ce avansăm, ne simțim nevoiți să le transformăm în controversate ce au aerul de judecăți de valoare.²

Pe lângă producerea de noi riscuri tehnologice, explorarea științifică duce la accelerarea cunoașterii amenințărilor pe care le întâmpinăm – amenințări naturale, antropogenice și hibride³: exemplele pot include aici investigații geologice ale dezastrelor din trecut și studii epidemiologice despre factorii care determină proveniența bolii. Suntem bombardați continuu cu informații despre ceea ce este bine pentru noi și ce nu; ce este probabil să crească riscul de a ne îmbolnăvi; în ce ar trebui să investim și ce ar trebui să planificăm. O mare parte a cercetării se focalizează pe calcularea, descoperirea și înțelegerea riscurilor pentru a le putea controla – deseori existând o inegalitate considerabilă datorită faptului că țările bogate au mai multe resurse în acest sens.

Simptomele societății riscului: instituțiile și instrumentele de risc

Teza fundamentală a lui Beck despre rolul tot mai mare al managementului riscului în societate este acceptată în mare măsură de către științele sociale, iar termenul „societatea riscului” care descrie tendința crescândă de a controla riscul este larg răspândită la ora actuală. Sociologul Sheila Jasanoff observă că riscul a devenit un „concept organizatoric” major în societatea vestică: de la grupuri de reglementări în domeniul sănătății și siguranței până la industria de asigurări, multe instituții se focalizează pe reducerea riscurilor.⁴ Aceste instituții folosesc o gamă variată de mijloace pentru a încerca să distribuie riscul și să-l controleze prin evaluare și management.

În acest sens, un instrument major îl constituie probabilitatea: probabilitatea oferă un mijloc de reducere a riscului – asociem riscului niște numere și astfel insinuăm că îl înțelegem și îl controlăm. Filosoful Ian Hacking a descoperit că probabilitatea își are originea la începutul Iluminismului: până la mijlocul secolului XVII nu a existat un asemenea concept.⁵ În schimb, societatea modernă are mare „încredere în numere”⁶, de la calculele făcute în asigurări până la studiile epidemiologice. A existat și o investiție masivă în producerea modelelor care încearcă să impună o anumită ordine într-un viitor nesigur. Cu toate acestea, se observă că modelele simplifică inevitabil lumea și sunt capabile să reprezinte mai bine unele procese decât altele – evenimentele extreme sunt greu de pus în modele, iar datele sunt invariabil limitate la lucruri care s-au întâmplat deja, nu la lucrurile care se pot întâmpla în viitor.⁷ Evaluarea riscului este dominată frecvent de nesiguranță: deși probabilitatea unui eveniment poate fi calculată uneori, există mult mai des un nivel înalt de nesiguranță și chiar ignoranță în acea

calculare a riscului.⁸ Într-adevăr, Beck argumentează că societatea riscului este caracterizată de riscuri „incalculabile.”

Efectele trăirii în societatea riscului sunt intense. Unul este creșterea litigiilor, atunci când oamenii caută să atribuie vina, atunci când riscurile au fost gestionate prost. Un exemplu extrem și recent ar fi procesul împotriva a șase oameni de știință italieni (și a unui funcționar de stat) acuzați pentru ucidere din culpă în urma cutremurului din 2009 de la L'Aquila, Italia. Acest caz s-a complicat cu probleme de comunicare a riscului și cu tensiuni politice,⁹ însă a fost caracterizat și de dorința umană de a atribui vina și de așteptarea că cei care sunt în poziții importante în guvern sau fac parte dintr-un comitet de experți ar trebui să protejeze populația. Așteptarea ca guvernul să protejeze cetățenii este un simptom al societății riscului și a rezultat într-o proliferare a regulilor și legislației – de la reglementarea mâncării și medicamentelor la planificarea măsurilor de urgență civile și la diversitatea taxelor care încearcă să ne protejeze de noi înșine. Într-adevăr, felul în care trăim sau ni se spune să trăim este tot mai dependent de măsura în care ne ridicăm la înălțimea așteptărilor – deseori ca indivizi în comparație cu „norma.”

Religia în societatea riscului

Beck afirmă că: „Riscul își face apariția pe scena lumii atunci când Dumnezeu o părăsește”: există o puternică asociere între creșterea „riscului” și creșterea secularizării. Societatea riscului nu este o societate creștină. Este o societate cu ontologie diferită: riscul face parte din materialul universului, însă, prin intermediul științei umane, îl putem „gestiona”. Se folosește calcularea ca mijloc de diminuare a fricii, dând impresia că riscul este controlat – ținta societății riscului este minimizarea anxietății și crearea unui viitor sigur, parțial

datorită fricii de moarte. Cu toate acestea, problema este faptul că multe riscuri nu sunt calculabile, iar tendința continuă de a calcula riscuri oricum crește semnificativ frica de viitor: riscurile apar atunci când oamenii se simt nesiguri în legătură cu ceva. Anthony Giddens, un alt expert de marcă în ceea ce privește teoria riscului, afirmă:

Riscul este dinamica prin care este mobilizată o societate orientată spre schimbare, o societate care vrea să-și determine singură viitorul, nu să-l lase la latitudinea religiei, tradiției sau capriciilor naturii. Capitalismul modern diferă de toate formele de sisteme economice existente anterior în ceea ce privește atitudinea legată de viitor... Capitalismul modern se integrează în viitor calculând profitul și pierderea, și implicit riscul, într-un proces continuu.¹⁰

Giddens a scris înainte de criza economică recentă. Cu toate acestea, spusele lui arată măsura în care societatea modernă pe de o parte diferă față de societatea tradițională sau pre-capitalistă, iar pe de altă parte se îndepărtează, în structura sa de bază, de valorile creștine, focalizându-se pe reducerea riscului: dreptul de autodeterminare (departe de Dumnezeu) a devenit central, iar incapacitatea umană de a cunoaște viitorul a devenit o provocare majoră. El susține mai departe că deși, inițial, riscul a fost un mijloc de „reglementare a viitorului sau de normalizare și stăpânire a lui”, în realitate „nu a funcționat așa.” Aceasta se datorează în mare măsură creșterii riscurilor „produse”, care nu pot fi calculate. Giddens avansează două concluzii – că aceasta va „crește renașterea spirituală... care se va întoarce împotriva științei” și că va fi foarte important să existe o implicare mai mare a societății în cadrul științei decât a fost cea a societăților din trecut. În societatea riscului,

cunoașterea umană și rațiunea sunt apogeul existenței.

În articolul său din 2006, Beck se uită în detaliu la relația dintre religie și risc, declarând că „oricine crede în Dumnezeu este un ateu în domeniul riscului”:

Riscurile presupun decizii umane... Cineva... care crede într-un Dumnezeu personal are la dispoziția sa spațiu de manevră și sens pentru acțiunile sale în fața amenințărilor și catastrofelor... Există, astfel, o legătură strânsă între secularizare și risc. Atunci când Nietzsche anunță: Dumnezeu a murit, iar aceasta înseamnă, ironic, că din acel moment oamenii trebuie să găsească (sau să inventeze) propriile explicații și justificări pentru dezastrele care-i amenință.¹¹

Aceasta subliniază situația dificilă a celor necredincioși: este greu să găsești explicații și justificări pentru fiecare consecință a deciziilor riscante, indiferent dacă aceasta înseamnă să te edifice pe tine sau să-i edifice pe alții pentru o decizie „bună” sau să te învinovățești pe tine sau pe alții pentru o decizie greșită. Credința creștină nu dă la o parte responsabilitatea noastră pentru deciziile pe care le luăm, ci oferă eliberare atât de păcat, cât și de anxietatea că viața noastră a fost distrusă datorită unei singure alegeri făcute. Putem fi mulțumiți pentru că știm că, în ultimă instanță, Dumnezeu este în control. Într-o societate a riscului, această credință vine împotriva culturii.

Perspective creștine asupra societății riscului

A existat un schimb de replici fascinant între Rousseau și Voltaire ca urmare a cutremurului de la Lisabona din 1755 – la un moment cheie în dezvoltarea gândirii iluministe. Voltaire a considerat că acel cutremur demonstra că lui

Dumnezeu nu-i pasă, în timp ce Rousseau a răspuns prin ceea ce Dynes (2000) consideră a fi „prima perspectivă socială științifică cu privire la dezastru”:¹²

Nu a fost natura cea care a ridicat douăzeci de mii de case cu șase sau șapte etaje. Dacă locuitorii din acel oraș ar fi fost răspândiți mai uniform și nu ar fi populat zona cu o densitate așa de mare, pierderile ar fi fost mai mici sau poate deloc... Însă mulți s-au încăpățânat să rămână... expunându-se la mai cutremure suplimentare de pământ pentru că ceea ce lăsau în urmă era mai valoros decât ce puteau duce cu ei. Câți nefericiți au pierit în acest dezastru datorită dorinței de a-și lua hainele, actele sau banii?”¹³

El pune în continuare întrebarea: „Ar trebui să afirmăm că lumea trebuie să se schimbe ca să se potrivească după capriciile noastre, că natura trebuie să se supună legilor noastre, că pentru a preveni un cutremur într-un loc anume, tot ce trebuie să facem este să construim un oraș acolo?” Problema lui Voltaire este legată de încrederea în Dumnezeu care permite să se întâmple dezastre ca cel din Lisabona. Rousseau accentuează faptul că majoritatea consecințelor de la Lisabona au avut drept cauză acțiunile umane și că natura se comportă într-un mod care este intrinsec naturii sale și că nu ne putem aștepta să se comporte altfel într-o lume căzută. La urma urmei, creația geme.¹⁴

Creștinii recunosc faptul că suntem finiți în timp și spațiu: nu știm viitorul și trăim într-o lume căzută unde sistemul planetei Pământ se comportă așa cum a fost creat să se comporte. Rousseau a mers mai departe și a subliniat diferența pe care o are speranța în viața veșnică asupra perspectivei pământești („speranța înfrumusețează totul”).

Dezbaterea dintre Voltaire și Rousseau este reprezentativă pentru un conflict de perspective. Societatea riscului este explicabilă ca o manifestare a incertitudinii ontologice pe care o întâmpină necredincioșii și, în consecință, dependența lor de cunoașterea umană ca soluție – însă o soluție mereu imperfectă. Pentru un necredincios, există un risc real de anihilare datorită nesiguranței legate de ce se întâmplă după moarte – riscul este real și ultim. Pentru creștini, riscul este epistemologic, este doar o funcție a creației noastre limitate. Ne asumăm „riscuri” atunci când pășim prin credință pentru că nu cunoaștem viitorul, dar facem acest lucru fiind dependenți de Dumnezeu și fiind conștienți de faptul că, în definitiv, suntem în siguranță. Suntem înconjurați de societatea riscului, însă acțiunile noastre nu sunt guvernate de ea.

Domnul Isus a spus: „Veți fi dați în mâinile lor până și de părinții, frații, rudele și prietenii voștri; și vor omorî pe mulți dintre voi. Veți fi urâți de toți din pricina Numelui Meu. Dar niciun păr nu vi se va pierde. Prin răbdarea voastră, vă veți câștiga sufletele voastre.”¹⁵

Acest pasaj juxtapune concepția lumii – aceea legată de frica de moarte – cu cea creștină – câștigarea vieții.¹⁶ Concepția creștină despre lume oferă o perspectivă radical diferită despre suferință și toate relele de care „societatea riscului” încearcă să ne protejeze, pentru că oferă o speranță care ne permite să ne investim nu în lucrurile acestei lumi, ci în eternitate. Avem promisiuni neschimbătoare într-o lume care e într-o schimbare rapidă.

Trăim într-o societate care s-a construit în așa fel încât să utilizeze cunoașterea pentru a încerca să se protejeze de un viitor necunoscut și impredictibil. Creștinii, însă, sunt liniștiți cu privire la viitor, fără a fi fataliști. Interacțiunea cu lumea din jurul nostru

este profund contra-culturală și are un potențial mare.

Caracterul distinctiv creștinismului

Această secțiune vorbește pe larg despre implicațiile societății de risc pentru creștini. Se referă la două domenii care rezultă din discuțiile de până acum. În primul rând, examinează câteva exemple din Biblie care ne oferă idei despre felul în care să gestionăm cunoașterea riscurilor. Creștinii nu sunt chemați să fie fataliști – suntem responsabili de deciziile pe care le luăm, sub autoritatea lui Dumnezeu și în lumina cunoașterii pe care El ne-a dat-o. Apoi, această lucrare ia în considerare provocarea planificării viitorului și, în cele din urmă, se uită la legătura dintre risc și relații în Împărăția lui Dumnezeu.

Riscul și cunoașterea

Ce are Biblia de spus despre relația dintre risc și cunoaștere? În Ezechiel 33, Dumnezeu îl pune pe Ezechiel să fie străjer pentru popor și subliniază atribuția vinei în acest context. El îl însărcinează pe străjer să anunțe poporul atunci când va vedea că se apropie sabia. Dacă nu-l va avertiza, atunci sângele poporului va fi în mâinile lui. Dacă însă îi va avertiza și ei nu vor asculta, atunci sângele lor va fi în mâinile lor. Deși aceste lucruri sunt scrise într-un context specific, ele arată că ești vinovat atunci când nu acționezi, deși știi de existența unui risc, iar copiii lui Dumnezeu, în cadrul lor de referință, experimentează riscul în sensul epistemologic.¹⁷ Ne punem încrederea, atunci, în Dumnezeu să ne păzească de uragan sau luăm noi măsuri să ne protejăm? Bineînțeles că luăm noi măsuri să ne protejăm și facem aceasta în dependență de Dumnezeu. Cunoașterea este un dar de la Dumnezeu, nu o provocare la adresa suveranității Lui. Devine o provocare la adresa suveranității Lui atunci când îi acordăm cunoașterii prea multă

autoritate – lucru de care ne avertizează Isaia.¹⁸ Suntem chemați să folosim cunoașterea atât pentru a ne ghida deciziile, cât și pentru a-i ajuta pe alții. Acest lucru este demonstrat, de exemplu, în felul în care Pavel s-a raportat la naufragiul din Faptele Apostolilor: el i-a avertizat pe marinari și apoi s-a raportat frumos la ei când aceștia l-au ignorat.¹⁹

Creștinismul nu se opune științei în felul în care sugerează Giddens (fără a avea nicio dovadă). De exemplu, în timpul erupțiilor vulcanice din Montserrat din 1995, au existat diverse încercări de a înțelege cum lucrează Dumnezeu – de ce era insula devastată? Câțiva oameni nu au dorit să fie evacuați pentru că au îmbrățișat convingerea că Dumnezeu îi va proteja. Aceasta a fost relatarea la care s-au referit în mod repetat majoritatea oamenilor de știință necreștini. Totuși, majoritatea populației, condusă de pastori creștini, au conștientizat că Dumnezeu i-a trimis pe oamenii de știință și pe cei care se ocupau de evacuare ca să-i ajute, așa că trebuiau să asculte de sfaturile lor. Știința are de-a face cu înțelegerea universului pe care l-a creat Dumnezeu – revelația universală. Una dintre implicațiile societății de risc pentru creștini este faptul că putem – și ar trebui – să ne implicăm în știință, aceasta fiind un dar de la Dumnezeu care ne oferă informații pentru luarea deciziilor și pentru înțelegerea lumii.²⁰

Riscul și planificarea

Deși conceptul de „risc” este unul modern în multe aspecte, există suficiente pasaje biblice care se referă la risc și oferă exemple de gestionare și planificare a acestuia. În Numeri 14, promisiunea lui Dumnezeu pare prea bună ca să fie adevărată și, de teamă, izraeliții i se opun. Există și multe exemple în Vechiul Testament despre luarea deciziilor bazată pe frică în contextul riscului

perceput, precum cel al leprosului la poarta cetății în timpul asediului sirian: „Dacă ne vom gândi să intrăm în cetate, în cetate este foamete și vom muri; și dacă vom sta aici, de asemenea vom muri. Haidem, dar, să ne aruncăm în tabăra Sirienilor; dacă ne vor lăsa cu viață, vom trăi, iar dacă ne vor omorî, vom muri.”²¹

În acest caz, oamenii au fost într-o situație disperată și au luat o decizie logică, deși era sfâșietoare. Ei au constituit un element cheie în planul măreț al lui Dumnezeu – în tabăra sirienilor totul era abandonat. Ei au luat această decizie fără să știe acest aspect. În mod similar, Ioab, în 2 Samuel 10 combină planificarea cu încrederea în Dumnezeu: „Dacă Sirienii vor fi mai tari decât mine, să vii în ajutorul meu; și dacă fiii lui Amon vor fi mai tari decât tine, voi veni eu să te ajut. Fii tare și să ne arătăm plini de bărbăție pentru poporul nostru și pentru cetățile Dumnezeului nostru; și Domnul să facă ce va crede!”²²

Nu este greșit să încercăm să vedem care ar fi consecințele deciziilor noastre și să fim sensibili la neprevăzut. În același timp, pentru creștini, nu trebuie să facem din acel neprevăzut sursa siguranței noastre – doar Dumnezeu este. Astfel, Estera îi spune lui Mardoheu: „Du-te, strânge pe toți iudeii care se află în Susa și postiți pentru mine, fără să mâncați, nici să beți, trei zile, nici noaptea, nici ziua. Și eu voi posti odată cu slujnicele mele; apoi voi intra la împărat, în ciuda legii; și dacă va fi să pier, voi pieri.”²³

Estera își asumă riscul de a merge la împărat, însă numai după ce s-a rugat. În mod similar, în Neemia 4, cei care construiesc zidul sunt avertizați de riscul atacului asupra lor și răspund în primul rând cu rugăciune, iar apoi luând armele și continuând să construiască. Ei sunt realiști – știu ce înseamnă

riscul unui atac – însă Îl pun pe Dumnezeu mai presus de frica lor.

O caracteristică surprinzătoare a unora dintre pasajele precedente este faptul că Estera și Ioas fac planuri decisive – alocă timp planului, dar și merg cu el până la capăt. Noi putem să agonizăm prea mult: „Cine se uită după vânt nu va semăna și cine se uită după nori nu va secera. Cum nu știi care este calea vântului, nici cum se fac oasele în pântecele femeii însărcinate, tot așa nu cunoști nici lucrarea lui Dumnezeu, care le face pe toate.”²⁴

Trăim într-o economie a cunoașterii care depinde de cunoaștere și o idolatrizează în ciuda experienței. Putem petrece prea mult timp încercând să prevedem viitorul, dar să nu acționăm în prezent. Suntem chemați să avem o atitudine smerită cu privire la abilitatea noastră de a planifica viitorul. „Ascultați acum, voi care ziceți: «Astăzi sau mâine ne vom duce în cutare cetate, vom sta acolo un an, vom face negustorie și vom câștiga!» și nu știți ce va aduce ziua de mâine! Căci ce este viața voastră? Nu sunteți decât un abur, care se arată puținel, și apoi piere. Voi, dimpotrivă, ar trebui să ziceți: «Dacă va vrea Domnul, vom trăi și vom face cutare sau cutare lucru.» Pe când acum vă făliți cu lăudăroșiile voastre! Orice laudă de felul acesta este rea.”²⁵

Ar trebui să ne raportăm cu smerenie la viitor, planificând viitorul în dependență de Dumnezeu. De fapt, noi ne asumăm riscuri spirituale atunci când nu depindem de Dumnezeu, iar prezența incertitudinii legate de viitor este mai degrabă o oportunitate să ne încredem în Dumnezeu, decât o sursă de teamă.

Un domeniu specific care este relevant în această discuție este misiunea creștină dedicată. Poate fi dificil pentru creștini să ia decizia de a se dezrădăcina și de a pleca într-o altă țară, poate într-

una care este mai puțin „sigură.” Biblia este clară atât cu privire la a-ți asuma riscuri pentru Dumnezeu, cât și la a fi responsabil: poate exista o formă de asumare a riscului care este de fapt o manifestare a unui fel de mândrie spirituală – alegerea celui mai periculos loc pentru a arăta cât de credincioși suntem. Domnul Isus nu a sărit de pe acoperișul templului!²⁶ Cu toate acestea, dacă ne uităm la pasajele precedente, vedem că adevărații creștini ar trebui să fie disponibili să-și asume riscuri în slujba lui Dumnezeu; iar mulți dintre cei care își asumă astfel de riscuri în Scriptură, fac aceste lucruri după ce se consultă cu oameni înțelepți și după ce se roagă.

Riscuri și relații

În știința socială a dezastrelor, este acceptat la scară largă faptul că un fenomen natural ajunge să se transforme într-un dezastru în mare parte datorită eșecurilor umane. De aceea, nu e surprinzător faptul că, de exemplu, 80% din viețile pierdute în dezastre sunt pierdute în țări cu venituri mici și medii:²⁷ inegalitate și lăcomia umană sunt principalele motive. În 2010-2011, au existat câteva cutremure mari. Cel mai mare a fost cel din martie din Tohoku, Japonia. A produs un tsunami care a omorât 15.891 de persoane, iar 2.500 de persoane sunt încă date dispărute. Cutremurul în sine a omorât foarte puțini oameni – ingineria seismică japoneză este foarte eficientă, însă cunoștințele despre tsunami sunt mai puțin avansate. În 2010, un cutremur cu două grade magnitudine mai mic a cauzat moartea a 250.000 de persoane în Haiti. Observăm aici rezultatul inegalității de cunoștințe și resurse – construcțiile din Haiti nu au fost construite după norme care să țină cont de cutremure, corupția era în floare, iar cunoașterea științifică privitoare la situațiile limită nu era așa de dezvoltată ca cea din Japonia. Moarte multor oameni – și implicit suferința celor care au locuit în

corturi fără condiții de igienă corespunzătoare – putea fi prevenită în întregime. Inegalitatea umană, nedreptatea și egoismul sunt (aproape) întotdeauna factori majori în dezastre. Reducerea riscului de dezastru se concentrează pe înțelegerea vulnerabilității sociale tocmai din acest motiv – încă din 1755, este recunoscut faptul că dezastrele sunt alcătuite din rele umane. Această convingere a prins iarăși viață în secolul XX, în opera lui Gilbert White, care a scris în 1945 că „inundațiile sunt «dezastre naturale», însă pierderile care survin sunt dezastre omenești”, aceasta devenit abordarea dominantă, la nivel internațional, în reducerea riscului de dezastre. Eforturile sunt focalizate, în consecință, pe reducerea inegalității și vulnerabilității, recunoscându-se că ruperea relațiilor interumane este o parte a problemei. Totuși, ceea ce din păcate lipsește este acceptarea naturii păcătoase care duce la ruperea relației cu Dumnezeu. Riscul este un rezultat direct al căderii în păcat: primul răspuns al lui Adam și al Evei a fost să se simtă nesiguri cu privire la faptul că erau goi. Este o chestiune de perspectivă. În mod suprem, creștinii răspund la risc cu relaționare – relația cu Dumnezeu, cu alții și cu însăși societatea riscului.

Acesta este un sentiment expus foarte frumos în Ioan 21, atunci când ucenicii pescuiau. Ei erau pescari, deci erau experți în a prinde pește. Domnul Isus, pe de altă parte, era tâmplar. Însă ei au ascultat de El atunci când le-a spus unde să arunce mrejele pentru că știau cine este: ei aveau o relație cu El și se încredeau în El. Acest lucru nu neagă cunoștințele pe care le aveau ei despre pescuit, ci doar sugerează că această cunoaștere este parțială: uneori, locul obișnuit pentru aruncarea mrejelor nu garantează pescuirea. Există multe explicații fizice posibile pentru aceasta și este un scenariu cu care oamenii de știință naturaliști pot rezona! Ceea ce învățăm din episodul din Evanghelia după Ioan

poartă ecoul literaturii „Lebedei Negre”: chiar cei mai buni experți pot greși, însă noi Îl cunoaștem pe Acela care cunoaște totul. Într-adevăr, psihologii sociali au arătat că atitudinea noastră în fața riscului depinde, deseori, de cine este persoana în care ne încredem. Acest aspect este deosebit de important atunci când suntem foarte nesiguri cu privire la un risc – nu știm cât e de mare sau dacă ar trebui să fim îngrijorați cu privire la el. În acest punct, percepția este foarte importantă. Fiind creștini, avem o abordare radicală – ne încredem în Dumnezeu mai mult decât în oricine și orice și folosim darul cunoașterii pe care El ni l-a dat în suveranitatea Lui. Credința este opusul riscului: „Și credința este o încredere neclintită în lucrurile nădăjduite, o puternică încredințare despre lucrurile care nu se văd.”²⁸ Riscul este „ceea ce nu vedem”, iar aceasta înspăimântă uneori societatea riscului, de aceea se pune un așa de mare accent pe managementul riscului.

În contrast cu societatea riscului, creștinii cred că focalizarea vieții noastre ar trebui să fie slujirea lui Dumnezeu și a altora mai mult decât minimizarea îngrijorării sau chiar evitarea morții – Domnul Isus nu a fost lipsit de îngrijorare în Ghetsimani. Crucea ne-a asigurat viitorul. Prin urmare, biserica oferă un antidot pentru risc prin intermediul relațiilor – cu Dumnezeu și cu semenii. Relaționarea este în centrul unei societăți creștine într-un mod în care nu poate exista în societatea riscului și într-un mod care transcende diferențele ideologice – nici statul (socialismul), nici bogăția materială (capitalismul) nu pot împlini cele mai profunde nevoi umane. În plus, mulțumirea pe care creștinii o găsesc în relațiile lor este mult mai profundă decât orice formă de ușurare a anxietății și incertitudinii pe care le oferă managementul riscului. Prevalența fricii în lumea modernă – ascunsă uneori în spatele tehnologiilor complexe de atenuare a riscului care

ne înconjoară – este o oportunitate majoră pentru creștini să se implice în chestiuni care alungă teama și demonstrează că trăim cu o perspectivă eternă fundamental diferită.

Concluzie

Societate modernă din cadrul democrațiilor occidentale a devenit tot mai organizată în jurul riscului. Structurile „tradiționale” ale societății – inclusiv familia – au devenit epuizate prin individualizare și formarea de diferite tipuri de rețele sociale, dintre care multe caută să aibă un viitor sigur. Cu toate acestea, în mod ironic, cel mai mare risc dintre toate este riscul spiritual de a nu te încrede în Dumnezeu.²⁹ Creștinii au o responsabilitate ca, prin evanghelizare, să abordeze acest risc. Totodată, însă, putem în cadrul bisericii putem experimenta un tip de societate radical diferită – una care este caracterizată de relația cu Dumnezeu și cu semenii. În loc să transformăm oamenii în obiecte – așa cum este cazul, de pildă, în statistici – valorizăm oamenii ca subiecți. Avem și o libertate fenomenală pe care cetățenii societății riscului nu o au – putem lua decizii pe care lumea le consideră „riscante” fiind dependenți de Dumnezeu. Viața creștină în societatea riscului este una radicală. Societatea riscului ne amintește de ceea ce avem în Cristos și de oportunitatea de a-i sluji pe alții, atât prin folosirea cunoașterii cu înțelepciune, cât și prin mărturisirea suveranității lui Dumnezeu care neutralizează incertitudinea și riscul din viața noastră.

Amy Donovan, colaborator al Cambridge Papers, este profesor de Geografie și Pericole din Mediul Înconjurător la King's College, Londra. Deși a studiat Limba Engleză la Emmanuel College Cambridge, a început un doctorat în vulcanologie și studiază acum utilizarea științei în luarea deciziilor

cu privire la vulcanii activi pentru reducerea riscului de dezastre și care este rolul culturii în medierea riscului.

NOTE

[1] *Risk Society: Towards a new modernity*, London: Sage, 1992, p.92.

[2] Cartea lui Mike Hulme, *Why We Disagree About Climate Change* (Cambridge University Press, 2009), oferă o analiză fascinantă a rolului valorilor și credinței în înțelegerea discursului cu privire la schimbarea climei.

[3] Un risc hibrid sau risc „na-tech” se întâmplă atunci când un dezastru natural se combină cu unul antropogenic și au impact asupra populației. Exemplele pot include amenințarea pe care o constituie cenușa vulcanică în aviație, dezastrul nuclear de la Fukushima din 2011, care a survenit în urma cutremurului din Japonia de est și unui tsunami.

[4] S. Jasanoff, ‘The songlines of risk’. *Environmental Values* 8(2), 1999, pp.135–152.

[5] I. Hacking, *The Emergence of Probability: A philosophical study of early ideas about probability, induction and statistical inference*, Cambridge University Press, 1975. Vezi și I. Hacking, *The Taming of Chance*, Cambridge University Press, 1990.

[6] O analiză interesantă a acestui aspect este prezentată în: Theodore Porter, *Trust in Numbers: The pursuit of objectivity in science and public life*, Princeton University Press, 2004.

[7] N. N. Taleb, *The Black Swan: The impact of the highly improbable*, New York: Random House, 2007.

[8] De exemplu, un raport de risc cu privire la activitatea vulcanică a muntelui Montserrat a

afirmat că există o probabilitate de 46% să se întâmple un eveniment, însă există și un interval de incertitudine de 2-87%. Aceste rezultate te fac să te întrebi care este rostul unor astfel de studii.

[9] Vezi, de exemplu, S. Hall, 'Scientists on trial: At fault?', *Nature* 477, 2011, pp.264–9.

[10] *Runaway World: How globalization is reshaping our lives*, London: Profile Books, 1999, p.24.

[11] Ulrich Beck, 'Living in the world risk society: A Hobhouse Memorial Public Lecture given on Wednesday 15 February 2006 at the London School of Economics', *Economy and Society*, 35:3, 2006, pp.329–45.

[12] Russell R. Dynes, 'The Dialogue between Voltaire and Rousseau on the Lisbon Earthquake; The emergence of a social science view', *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 18:1, 2000, p.106.

[13] Rousseau to Voltaire, 18 August 1756.

[14] Rom. 8:18–22.

[15] Luca 21:16–19.

[16] Vezi și Col. 3:1–4.

[17] John Piper vorbește despre acest tip de risc în *Risk is Right: Better to lose your life than to waste it*, Crossway Books, 2013.

[18] Isa. 47:7–15.

[19] Fapte 27.

[20] Pentru o abordare mai pe larg, vezi Denis Alexander, 'Science: Friend or foe?' *Cambridge Papers*, September 1995.

[21] 2 Împ. 7:4

[22] 2 Sam. 10:11–12.

[23] Estera 4:16.

[24] Ecles. 11:4–5.

[25] Iac. 4:13–16.

[26] Luca 4:9–12.

[27] Strategia Internațională de Reducerea Dezastrelor a ONU, *Global Assessment Report 2015*.

www.preventionweb.net/english/hyogo/gar/2015/en/home/index.html

[28] Evrei 11:1; cf Rom. 8:24–5.

[29] Mat. 10:28.

